

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แล้วนำหลักธรรมสาราณียธรรม ๖ มาวิเคราะห์สภาพปัญหาและเสนอแนวทางการบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งได้สังเคราะห์ข้อมูลเป็นบทสรุปการวิจัยและผลการวิจัยตามประเด็นต่อไปนี้

๔.๑ แนวทางการบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

๔.๒ สรุปแนวทางการบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ แนวทางการบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

ทัศนะของพระพุทธศาสนา^๑ กล่าวถึงหลักธรรมสาราณียธรรม ๖ ไว้ว่า สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน สาราณียธรรม ๖ คือ

๑. เมตตาการุณยธรรม ตั้งเมตตาการุณยธรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔. สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้ผู้เดียวนำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้อุปปฏิวัตตโมคคิก็ได้

^๑ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๗.

๕. สีสสามัญญตา มีศีลบริสุทธ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

๖. ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือ ขจัดปัญหา

ธรรม ๖ ประการนี้มีคุณ คือ เป็น สารณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็น ปิยกรณ ทำให้เป็นที่รัก เป็น ครุกรณ ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ ความกลมกลืนเข้าหากันเพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สารณียธรรม ๖ แปลว่า ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไว้หะระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน ได้แก่^๒ (๑) เมตตากายกรรม : ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (๒) เมตตาวาจากรรม : ตั้งเมตตาวาจากรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (๓) เมตตามโนกรรม : ตั้งเมตตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่ประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน (๔) สาธารณโภคี : ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้ อปัฏฐกวิภังคโคกก็ได้ (๕) สีสสามัญญตา : มีศีลบริสุทธ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ (๖) ทิฏฐิสามัญญตา : มีทิฏฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา

หลักสารณียธรรม ๖ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาที่มีการกล่าวถึง การช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพุทธวิธีการบริหารและเป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมาปฏิบัติเพื่อทำให้เกิดผลที่ดีแก่ชุมชนและเพื่อนร่วมงาน

การบริหารจัดการวัดตามกรอบการบริหารคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้านนั้น สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้กับหลักสารณียธรรม ๖ ในพระพุทธศาสนาบริหารจัดการวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะได้เสนอแนวทางในการบริหารจัดการวัดตามหลักสารณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ดังต่อไปนี้

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๐๐.

(๑) การบริหารตามหลักสารณียธรรม ด้านเมตตาทายกรรม หมายถึง การทำความดีต่อกัน สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านกำลังใจ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักสัจมาคารวะ ไม่เบียดเบียนหรือรังแกกัน ไม่ทำร้ายกันให้ได้รับความทุกข์เวทนา ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องต่อกันอยู่ตลอดเวลา การเข้าไปตั้งเมตตาทายกรรมต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง นั่นคือ การมีน้ำใจช่วยเหลือกันทางกายทั้งต่อหน้าและลับหลัง การช่วยเหลือกันต่อหน้านั้น ทุกคนต่างก็ทราบกันดีอยู่แล้ว แต่การช่วยเหลือลับหลังนั้นสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง จากการวิเคราะห์พบว่า การบริหารของพระสังฆาธิการบางรูปยังขาดความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการในองค์กร ขาดความยุติธรรมต่อพระภิกษุ สามเณรผู้อยู่ในความปกครอง การบริหารบางวัดไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบกฎหมายอย่างเคร่งครัด การเลือกปฏิบัติเฉพาะพระภิกษุ สามเณรที่ตนชอบพึงพอใจ การปฏิบัติตนไม่มีลักษณะเป็นผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดี ไม่รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ขาดความสามัคคีต่างคนต่างทำ วางตนไม่เป็นกลางในกรณีที่ผู้ใต้ปกครองมีความคิดเห็นแตกต่างกันเอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง^๓ ไม่เอาใจใส่ในการบริหารจัดการวัดของตนและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัด^๔ การบริหารไม่ตรงไปตรงมาแสดงออกด้วยความไม่จริงใจ^๕ ปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าไม่มีความรวดเร็วทันต่อสถานการณ์^๖ ไม่มีหน้าตาเข้มแข็งแจ่มใส^๗ การไม่ให้ความสำคัญกับติดตามการทำงานของผู้บังคับบัญชา ไม่ประสานงานรับรู้ในการบริหารคณะสงฆ์อย่างกระตือรือร้น การวางตัวไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่^๘ โดยภาพรวมด้านเมตตาทายกรรม พระสังฆาธิการควรออกกฎระเบียบควบคุมการปฏิบัติของศิษย์วัดและผู้อยู่อาศัยภายในวัดและบทลงโทษอย่างชัดเจน ซึ่งต้องเป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย และพระธรรมวินัย ควรจะดูแลพระภิกษุสามเณรผู้ใต้ปกครองอย่างยุติธรรม ควรแต่งตั้งมอบหมายงานให้แก่บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาบริหารหรือทำงานในคณะสงฆ์และควรมีการทำกิจกรรมในด้านต่างๆ ร่วมกันเป็นประจำเพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์

(๒) การบริหารตามหลักสารณียธรรม ด้านเมตตาวัจกรรม หมายถึง การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม พูดกันด้วยความรักความปรารถนาดี รู้จักการพูดให้กำลังใจกันและกัน ในยามที่มีใครต้องการพบกับความทุกข์ความผิดหวัง หรือความเศร้าหมองต่างๆ โดยที่ไม่พูดจากซ้ำเติมกันยามที่มีใครต้องผิดพลาด ไม่นินทาว่าร้ายทั้งต่อหน้าและลับหลัง พูดแนะนำสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ พูดอย่างใดก็ทำอย่างนั้นไม่

^๓ สัมภาษณ์ พระพระภาวนาวิมล วิ., เจ้าคณะอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๔ สัมภาษณ์ พระครูพุทธพททบริรักษ์, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูโพธิพัฒน์กิจ, เจ้าคณะตำบลจำปาโมง เขต ๑ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๖ สัมภาษณ์ พระอธิการวิชา ฐานวิโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย บ้านม่วง หมู่ที่ ๑๑ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๗ สัมภาษณ์ พระก่อกเกียรติ วิสุทธิจิตโต, รองเจ้าอาวาสวัดโคธาราม หมู่ ๗ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๘ สัมภาษณ์ พระครูขันติบุญโญภาส, ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ วัดนิลาราม บ้านเหล่าคาม ม.๔ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

โกหกมดเท็จ การเข้าไปตั้งเมตตาวจีกรรมต่อกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง การพูดถึงผู้อื่นในด้านดีทั้งต่อหน้าและลับหลังนั้นเป็นการแสดงความรักใคร่กันด้วยวาจา จากการวิเคราะห์พบว่า การพูดจาการสื่อสารของพระสังฆาธิการบางรูปกับผู้ใต้ปกครองขาดเหตุผล ขาดความอ่อนโยน ขาดความสุภาพ^๙ การแนะนำตักเตือนเป็นไปโดยความอคติ^{๑๐} โดยภาพรวมด้านเมตตาวจีกรรม พระสังฆาธิการควรพูดจาด้วยความมีเมตตาอ่อนโยน มีเหตุผลมีหลักการตามระเบียบ กฎหมายและธรรมวินัย ควรแนะนำว่ากล่าวตักเตือนผู้ที่กระทำผิดระเบียบ กฎหมายและธรรมวินัย ควรมีความรักต่อผู้ใต้ปกครองและเอาใจใส่อย่างเป็นธรรมและสม่ำเสมอ

(๓) การบริหารตามหลักสาราณียธรรม ด้านเมตตาโมกขกรรม หมายถึง การคิดดี การมองกันในแง่ดี มีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน รักและเมตตาต่อกัน คิดแต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ต่อกัน ไม่อิจฉาริษยา ไม่คิดอคติไม่พยายาบาท ไม่โกรธแค้นเคืองกัน รู้จักให้ออกาสและให้อภัยต่อกันและกันอยู่เสมอ การเข้าไปตั้งเมตตาโมกขกรรมต่อกัน ข้อนี้หมายถึง ให้นึกถึงผู้อื่นในด้านดี คิดช่วยเหลือผู้อื่น สงเคราะห์ผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการแสดงความรักใคร่กันทางใจ จากการวิเคราะห์พบว่า พระสังฆาธิการบางรูปบริหารงานไม่ค่อยโปร่งใส^{๑๑} ไม่ค่อยเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น^{๑๒} การปิดบังข่าวสารบางอย่างไม่แจ้งให้ผู้ใต้ปกครองทราบ การบริหารจัดการวัดบางวัดไม่มีความยุติธรรมเท่าที่ควร มีการเลือกปฏิบัติมอบหมายหน้าที่ให้เฉพาะคนใกล้ชิดดำเนินการ^{๑๓} ไม่เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของพระภิกษุ สามเณร ตลอดถึงสัตถุวิธีหาริกเท่าที่ควร

การแบ่งพรรคแบ่งพวก^{๑๔} การมีความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม^{๑๕} ไม่มีความเป็นกันเองแบ่งพรรคแบ่งพวก^{๑๖} มีการใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน^{๑๗} โดยภาพรวมด้านเมตตาโมกขกรรม ควรบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณรตลอดถึงสัตถุวิธีหาริกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องสำคัญๆ ควรบริหารงานด้านต่างๆ ด้วยความ

^๙ สัมภาษณ์ พระภิกษุญาณวิมล วิ., เจ้าคณะอำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศพรวิริรักษ์, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระภิกษุญาณวิมล วิ., เจ้าคณะอำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศพรวิริรักษ์, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูโพธิพัฒน์กิจ, เจ้าคณะตำบลจำปาโมง เขต ๑ อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูโพธิพัฒน์กิจ, เจ้าคณะตำบลจำปาโมง เขต ๑ อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชา ฐานวีโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย บ้านม่วง หมู่ที่ ๑๑ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระก่อกเกียรติ วิสุทธิจิตโต, รองเจ้าอาวาสวัดโคธาราม หมู่ ๗ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูขันติปัญญธาส, ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ วัดนิลธาราม บ้านเหล่าคาม ม.๔ อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

ยุติธรรมเป็นธรรม ควรบริหารงานด้วยการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขให้ความเป็นกันเองแก่ผู้ใต้ปกครอง เป็นอย่างดี ไม่มีความโลภใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน

(๔) การบริหารตามหลักสาราณียธรรม ด้านสาธารณโภคี หมายถึง การรู้จักแบ่งปัน ผลประโยชน์ด้วยความยุติธรรม ช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เอาใจเอาเปรียบ และมีความเสมอภาคต่อกัน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันอยู่เสมอ แบ่งปันลาภที่ได้รับโดยชอบธรรม แก่ผู้อยู่ร่วมกัน จากการวิเคราะห์พบว่า บางวัดไม่มีสวัสดิการด้านต่างๆ แก่ผู้ใต้ปกครอง^{๑๘} ขาดแรงจูงใจและการสร้างกำลังใจในการทำงาน^{๑๙} ขาดความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันเห็นแก่ตัว^{๒๐} ไม่มีการสนับสนุนจัดหาวัสดุอุปกรณ์ภายในวัดให้เพียงพอ^{๒๑} ไม่มีความเสียสละต่อลูกศิษย์หรือผู้ใต้ปกครอง^{๒๒} ไม่ให้การสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสมของความสามารถ^{๒๓} โดยภาพรวมด้านสาธารณโภคี ควรมีสวัสดิการในวัดให้ดีขึ้น ควรสร้างกำลังใจในการทำงานควรมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันไม่เห็นแก่ตัว ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ภายในวัดให้เพียงพอ ควรมีความเสียสละ ควรสนับสนุนการทำงานตามความรู้ความสามารถแก่พระทุกรูปภายในวัด

(๕) การบริหารตามหลักสาราณียธรรม ด้านสัสตัมมัญญา หมายถึง การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ หรือวินัยต่างๆ อย่างเดียวกัน เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคล ไม่ก้าวร้าวหน้าที่กัน ไม่อ้างในอำนาจความเป็นใหญ่ในตำแหน่งหน้าที่เพื่อข่มขู่บุคคลอื่น ไม่ถืออภิสิทธิ์ใดๆ ทั้งปวง นั่นคือเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ จากการวิเคราะห์พบว่า พระสงฆ์มีการบางรูปไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย พระธรรมวินัย^{๒๔} การเลือกปฏิบัติ^{๒๕} ไม่เคารพในสิทธิและเสรีภาพของพระเถรรูปอื่นๆ^{๒๖} ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต^{๒๗} ไม่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี^{๒๘} หลงอำนาจใช้อำนาจข่มขู่

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระพระภาวนาวิมล วิ., เจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศพรวิริรักษ์, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูโพธิพัฒน์กิจ, เจ้าคณะตำบลจำปาโมง เขต ๑ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชา ฐานวีโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย บ้านม่วง หมู่ที่ ๑๑ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระก่อกเกียรติ วิสุทธจิตโต, รองเจ้าอาวาสวัดโคธาราม หมู่ ๗ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูขันตปิฎกญาณาส, ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ วัดนิลธาราม บ้านเหล่าคาม ม.๔ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระพระภาวนาวิมล วิ., เจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศพรวิริรักษ์, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูโพธิพัฒน์กิจ, เจ้าคณะตำบลจำปาโมง เขต ๑ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชา ฐานวีโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย บ้านม่วง หมู่ที่ ๑๑ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

ผู้ได้บังคับบัญชา^{๒๙} โดยภาพรวมด้านสี่สามัญญตา ควรวางแผนพัฒนาในการบริหารจัดการพัฒนา วัดที่ชัดเจน การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย การวางแผนพัฒนาระบบสาธารณูปการภายในวัดที่ดีและการจัดสรรงบประมาณในการซ่อมแซมระบบ สาธารณูปการภายในวัด การปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามระเบียบและพระธรรมวินัย ปฏิบัติ บริหารงานด้วยเป็นไปด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีอคติเคารพในสิทธิและเสรีภาพในการ แสดงออกของผู้ได้ปกครองตลอดถึงพระภิกษุ สามเณร มีความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตนให้เป็น แบบอย่างที่ดี ไม่หลงอำนาจใช้อำนาจข่มขู่ผู้ได้ปกครองตลอดถึงพระภิกษุ สามเณร

(๖) การบริหารตามหลักสาราณียธรรม ด้านทวิญญูสามัญญตา หมายถึง มีความคิดเป็น อย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกันปรารถนามองให้ตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วมและ สงวนไว้ซึ่งจุดต่างของ กันและกัน ไม่ยึดถือความคิดของตนเป็นใหญ่ รู้จะยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอยู่เสมอ นั่นคือ เป็นผู้มีความเห็นเสมอกัน จากการวิเคราะห์พบว่า พระสังฆาธิการบางรูปไม่มีความเป็นเอกภาพใน การลงมติความเห็นชอบร่วมกันในเรื่องต่างๆ^{๓๐} การพิจารณาความดีความชอบนั้นไม่เป็นธรรมมีความ ลำเอียง^{๓๑} ไม่มีความยุติธรรมในการพิจารณาหรือตัดสินเรื่องต่าง ๆ ภายในวัด^{๓๒} เมื่อมีปัญหาไม่ มี

การประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน^{๓๓} การทำงานไม่เป็นทีม^{๓๔} มีความขัดแย้งในองค์กรหรือภายในวัด^{๓๕} โดยภาพรวมด้านทวิญญูสามัญญตา พระสังฆาธิการควรมีเอกภาพในการลงมติหรือความเห็นชอบ ร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การขจัดปัญหาภายในวัดหรือในเรื่องสำคัญ ควร พิจารณาความดีความชอบตามความรู้ความสามารถของผู้ได้ปกครอง ควรมีความยุติธรรมในการ พิจารณาและตัดสินปัญหาและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวัดเมื่อเกิดปัญหาภายในวัด ควรมีการ ประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ควรทำงานเป็นทีม ไม่ควรสร้างความ ขัดแย้งภายในองค์กรหรือภายในวัดหรือในองค์กรคณะสงฆ์

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระก่อกัณเฑียร วิสุทธจิตโต, รองเจ้าอาวาสวัดโคธาราม หมู่ ๗ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูขันตปิฎกญาณาส, ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ วัดนิลธาราม บ้านเหล่าคาม ม.๔ อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระพระภาวนาวิมล วิ., เจ้าคณะอำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศพรวิริย์, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระครูโพธิพัฒน์กิจ, เจ้าคณะตำบลจำปาโมง เขต ๑ อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชา ฐานวิโร, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย บ้านม่วง หมู่ที่ ๑๑ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระก่อกัณเฑียร วิสุทธจิตโต, รองเจ้าอาวาสวัดโคธาราม หมู่ ๗ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูขันตปิฎกญาณาส, ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ วัดนิลธาราม บ้านเหล่าคาม ม.๔ อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๙.

๔.๒ สรุปแนวทางในการบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ด้านเมตตากายกรรม พระสังฆาธิการควรออกกฎระเบียบควบคุมการปฏิบัติของศิษย์วัดและผู้อยู่อาศัยภายในวัดและบถลงโทษอย่างชัดเจน ซึ่งต้องเป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมายและระเบียบ ควรจะดูแลพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้ปกครองอย่างยุติธรรม ควรแต่งตั้งมอบหมายงานให้แก่บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาบริหาร หรือทำงานในคณะสงฆ์ ควรมีการทำกิจกรรมในด้านต่างๆ ร่วมกันเป็นประจำเพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์ ด้านเมตตาวจีกรรม พระสังฆาธิการควรพูดจาด้วยความสุภาพอ่อนโยน มีเหตุผลยึดหลักการพระธรรมวินัย กฎหมายและระเบียบของวัดหรือคณะสงฆ์ ควรแนะนำว่ากล่าวตักเตือนผู้ที่กระทำความผิดพระธรรมวินัย กฎหมายและระเบียบของวัดหรือคณะสงฆ์ด้วยความหวังดีด้วยความปรารถนาดี ควรบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณร ตลอดจนถึงสัทธิวิหาริกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องสำคัญๆ ควรบริหารงานด้านต่างๆ ด้วยความยุติธรรม ควรบริหารงานด้วยการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุข ให้ความเป็นกันเองแก่ผู้ใต้ปกครองเป็นอย่างดี ไม่มีความโลภใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ด้านสาธณโภคิ ควรมีสวัสดิการที่ดีให้มากขึ้น ควรสร้างกำลังใจในการทำงาน ควรมีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันไม่เห็นแก่ตัว ควนจัดหาวัสดุอุปกรณ์ภายในวัดให้เพียงพอ ควรมีความเสียสละ ควรสนับสนุนการทำงานพระภิกษุสงฆ์ทุกรูปภายในวัดตามความรู้ความสามารถ ด้านศีลสามัญญตา พระสังฆาธิการควรวางแผนพัฒนาในการบริหารจัดการพัฒนาวัดที่ชัดเจน การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมายและระเบียบของวัดหรือคณะสงฆ์ การวางแผนพัฒนาระบบสาธารณูปโภคภายในวัดที่ดี การจัดสรรงบประมาณในการซ่อมแซมระบบสาธารณูปการภายในวัด การปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมายและระเบียบของวัดหรือคณะสงฆ์ การบริหารจัดการเป็นไปด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีอคติ เคารพสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ใต้ปกครองตลอดถึงพระภิกษุ สามเณร มีความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีไม่หลงอำนาจใช้อำนาจข่มขู่ผู้ใต้ปกครองตลอดถึงพระภิกษุ สามเณร ด้านทิฎฐิสามัญญตา พระสังฆาธิการควรมีเอกภาพในการลงมติหรือความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การจัดปัญหาภายในวัดหรือในเรื่องสำคัญ ควรพิจารณาความดีความชอบตามความรู้ความสามารถของผู้ใต้ปกครอง ควรมีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินปัญหาและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัด การทำงานเป็นทีมเพื่อลดความขัดแย้ง ควรมีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อให้การบริหารจัดการวัดสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ในด้านเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรมและเมตตามโนกรรม การนำหลักธรรมทั้ง ๓ ข้อ ซึ่งเป็นพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคล ย่อมมีความเชื่อมสัมพันธ์กัน ทั้งทางกาย วาจาและทางใจ ไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “หทยสฺส สทิสี วาจา” แปลว่า วาจาเช่นเดียวกับใจ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “คนเรามีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นประธาน” ดังนั้น บุคคลเมื่อมีใจเป็นอย่างไรก็จะชักนำไปให้กระทำทาง ตลอดจนการพูดจาเป็นไปตามใจบุคคลเมื่อมีใจชั่วช้า ก็จะทำให้แต่บาปและพูดจาแข็งกระด้าง ไม่สุภาพเรียบร้อย ซึ่งจะนำแต่ความเสื่อมเสียมาให้ ส่วนบุคคลผู้มีใจดีชอบทำแต่บุญกุศล จะพูดจาสุภาพเรียบร้อย บุคคลเมื่อพูดจาอย่างไรใจของเราก็เป็นเช่นนั้น การ

บริหารจัดการวัดพระสังฆาธิการสามารถนำหลักธรรมดังกล่าวมาปรับประยุกต์ใช้ในการปกครองหรือการบริหารงานของวัดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืน ด้านศีลสามัญญตา และทวิญญูสามัญญตา หลักธรรมส่วนที่ ๒ นี้ ก็มีความเชื่อมสัมพันธ์กันอีกเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การนำมาประยุกต์ใช้กับผู้อยู่ในความปกครอง จะเป็นเรื่องของอุดมการณ์เป็นการวางหลักเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เพื่อให้ผู้อยู่ในความปกครองได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความผาสุก ซึ่งก็เป็นเรื่องของศีลสามัญญตาและเมื่อผู้อยู่ในความปกครอง มีความคิดเห็นที่ตรงกันจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการที่จะทำให้ผู้อยู่ในความปกครองนั้น สามารถมีหลักการหรืออุดมการณ์ที่เป็นกลางเป็นที่ยอมรับของทุกคน โดยใช้หลักทวิญญูสามัญญตา เพื่อนำมาแก้ปัญหาในการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการได้ และจะทำให้ทั้งพระสังฆาธิการและผู้อยู่ในความปกครองนั้นมีความคิดเห็นที่ตรงกัน การดำเนินการเรื่องต่างๆ เป็นไปตามแนวทางเดียวกัน ทำให้สามารถประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีลสามัญญตาได้ในที่สุด ด้านสาธารณโมคิ เมื่อพระสังฆาธิการและผู้อยู่ในความปกครอง สามารถประพฤติ ปฏิบัติตามหลักธรรมตามข้อ ๑ และ ๒ ข้างต้นแล้ว ย่อมทำให้พระสังฆาธิการและผู้อยู่ในความปกครองสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และสร้างความเจริญก้าวหน้าตามมา นั่นคือ เมื่อมีการประพฤติ ปฏิบัติงานด้วยความเมตตาไม่ว่าจะเป็นทางกาย ทางวาจา และทางใจ ตามหลักกฎเกณฑ์ และมีความเห็นตรงกันแล้ว ย่อมสร้างประโยชน์ต่อตนเองต่อสังคมส่วนรวม ทำให้พระสังฆาธิการและผู้อยู่ในความปกครองมีแต่ความเจริญก้าวหน้า สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข สร้างความรักความสามัคคีเสมือนหนึ่งว่าเป็นครอบครัวเดียวกันเป็นพี่น้องกันการอยู่ร่วมกันอย่างสันติมีความสุข การแบ่งปันกัน ไม่ทะเลาะวิวาท มีแต่ความเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลังเมื่อต้องจากกันไปก็มีแต่ความระลึกถึงอยู่เสมอ มีความห่วงหาอาลัยสร้างสายใยความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไม่สิ้นสุดซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของหลักสาราณียธรรม ๖

๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของพระสังฆาธิการอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ” ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังแผนภาพที่ ๔. ดังนี้

